

Reactie van de Groninger Bodem Beweging op de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen

Maart 2023

Reactie van de Groninger Bodem Beweging op de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen

Loppersum, 30 maart 2023 - De GBB is blij met het rapport van de PEAG. Het rapport bevestigt wat de PEAG met *fact finding* heeft vastgesteld en wat Groningers altijd al wisten: Groningers deden er niet toe, alleen geld deed ertoe. De conclusies van de PEAG zijn helder.

Hoe nu verder? De commissie doet aanbevelingen, maar die zijn vooral richtinggevend verwoord. De GBB wil aanbevelingen concreet maken. Daarbij borduren we voort op het Sociaal Handvest, dat op 11 juli 2022 door alle partijen ondertekend is, en ook op het eisenpakket voor Groningen dat in september 2022 opgehaald is. Tegelijk hoort de GBB ook waar de commissie voor waarschuwt: zet niet in op grote systeemwijzigingen, dat vraagt jaren, en die tijd is er niet. Ga uit van de bestaande instituties, NCG voor versterking en IMG voor schade.

Wij zoeken die concretisering daarom vooral in het terugdringen van de rol van de NAM. Want hoewel het Rijk keer op keer verklaart dat de NAM alleen aan de achterdeur een rol speelt, is dat niet waar. Versterking bij de NCG is nog steeds gestoeld op de kaders die in 2017 zijn afgesproken met de NAM. Deze kaders worden ook in de huidige Tijdelijke wet Groningen vastgelegd. En de schadeafhandeling van het IMG is gegrondvest op het afhandelen van de aansprakelijkheid van de NAM.

Onder deze beperkingen lijden de Groningers. Aan deze beperkingen wil de GBB een eind maken. Tegelijk zoeken we de concretisering ook in vereenvoudiging. Er zijn al veel te veel regelingen en uitzonderingen; aan nog meer complexiteit heeft de Groninger geen behoefte.

Tenslotte mist de GBB aanbevelingen van de commissie over de gaswinning zelf. Het lijkt alsof de commissie als vaststaand feit aanneemt dat de gaswinning in 2023 of 2024 stopt. Dat is voor de GBB onvoldoende.

De GBB komt dan ook met 4 concrete maatregelen. Daarnaast hebben wij 2 aanbevelingen voor de politiek. In de bijlage een nadere toelichting voor schade en versterking.

De maatregelen

0 Gaswinning

De GBB wil dat de gaswinning per 1 oktober 2023 naar 0 gaat. Er ligt een advies van GTS dat ten behoeve van leveringszekerheid alle 11 putten op de waakvlam blijven en er 3,2 bcm in het gasjaar 2023/2024 (1 oktober 2023 tot 1 oktober 2024) gewonnen moet worden. Wij zien het als een morele plicht van het kabinet om niet langer voor leveringszekerheid te kiezen maar de veiligheid van de Groningers erboven te stellen. De gaswinning naar 0 dus. Een andere keuze is na het rapport van de PEAG voor ons onbespreekbaar.

Los van veiligheid is het ook belangrijk om twee andere redenen. Groningers leven al decennia in onzekerheid: het dichtdraaien van de kraan geeft zekerheid. Daarnaast zal er, ook na het dichtdraaien van de kraan, waarschijnlijk nog decennialang een zware beving kunnen plaatsvinden, al wordt de kans steeds kleiner. Ook zullen er voor langere tijd jaarlijks nog meerdere kleinere bevingen zijn, al zal het aantal naar verwachting afnemen. Dit als gevolg van de ondergrondse drukvereffening. Maar het op 1 oktober 2023 in plaats van 1 oktober 2024 dichtdraaien van de kraan verkort die toekomstige periode van *continued crisis* met een volledig jaar.

1 Schade

De GBB wil dat het wettelijk bewijsvermoeden bij fysieke schade wordt gebruikt zoals het is bedoeld. Daarom wil zij dat alle schade voor huizen (letterlijk) boven het Groningenveld en de opslagen Norg en Grijpskerk wordt vergoed zonder causaliteitsonderzoek. Voor adressen daarbuiten is het advies van het Panel van deskundigen van 22 januari 2019 leidend voor de gebiedsafbakening en de vaststelling van de causaliteit. Adressen daarbuiten kunnen kiezen voor een forfaitaire vergoeding van 5000 euro, of maatwerk als schadebeoordeling.

Wij hebben gezien dat de TCMG (de voorloper van het IMG) aanvankelijk de schade afwikkelde op basis van het advies van het Panel van deskundigen van 22 januari 2019. Dit gebeurde tot tevredenheid van veel Groningers. De NAM protesteerde echter in 2020 over de aan haar doorberekende kosten. De NAM vond dat het wettelijk bewijsvermoeden in een te groot gebied werd toegepast en dat de lat om het bewijsvermoeden te ontzenuwen te laag lag.

Op 1 juli 2021 heeft het IMG dan ook de invulling van het wettelijk bewijsvermoeden fors ingeperkt; zo werd de 6 km grens van het Panel van deskundigen geschrapt en werd het beoordelingskader om de causaliteit vast te stellen strenger ingericht. De trillingssnelheid ter plaatste, berekend volgens het theoretische model van Bommer et al, werd dominant (de *trillingstool*).

Na deze beleidswijziging per 1 juli 2021 nam de ontevredenheid onder Groningers snel toe. Het aantal bezwaren en beroepen steeg rap. Inmiddels liggen er meer dan 500 beroepszaken bij de rechtbank. Daarin moet de Groninger (en de Drent) echter strijd leveren met door het IMG ingehuurd juridische zwaargewichten zoals de landadvocaat, Pels Rijcken, en een eindeloos aantal deskundigen die het besluit van IMG telkens met nieuwe argumenten komen staven. Dat gevecht moet ophouden. Met de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden op de wijze die wij voorstellen wordt een meer 'milde, menselijke en makkelijke' afhandeling van de fysieke schade bewerkstelligd.

2 Versterking

De GBB wil dat de NCG meer budget krijgt, 150 miljoen per jaar, om bij het versterken niet langer beperkt te worden door de aansprakelijkheid van de NAM.

Bij individuele huizen die versterkt moeten worden doen zich de meeste problemen voor als er al een versterkingsadvies ligt. In de volgende fase moet dit advies omgezet worden in een uitvoeringsplan waarin de te nemen maatregelen zijn opgenomen. Van elke maatregel moet door de bewoner en de aannemer aangetoond worden aan de NCG dat de maatregel nodig is voor de constructieve veiligheid: anders wordt het niet door de NAM vergoed. Ook moet van elke maatregel aangetoond worden dat de prijs marktconform is: meer wordt niet door de NAM vergoed. Talloos zijn de problemen van de Groningers met de NCG in deze fase. Deze fase duurt daardoor ook vaak erg lang.

Als in een kamer twee van de vier wanden constructief niet veilig zijn worden die twee wanden aangepakt. Met de andere twee wanden wordt niets gedaan. Dat moet anders. De hele kamer moet aangepakt worden: zoals een *goed huisvader* het zou aanpakken als het zijn eigen verbouwing betrof.

Wij willen dat oplossen door de NCG extra budget te geven, dat per woning gebruikt kan worden om deze extra kosten te dekken, zonder dat dit verantwoord hoeft te worden aan de NAM. Wij schatten in dat dit met 150 miljoen euro per jaar gedurende de komende 6 jaar zeer goed realiseerbaar is. Een belangrijk gunstig bijeffect is dat door de verkorting van het doorlooptraject per woning de versterkingsoperatie versneld wordt.

3 Perspectief

De GBB wil dat de er extra budget en extra maatregelen komen voor een aantal extra benadeelde groepen inwoners, en de gezondheid van gedupeerden. Dat moet nu vóórgaan, voordat het economisch en sociaal perspectief van de gehele provincie prioriteit krijgt.

Onder de meest benadeelde groepen inwoners rekenen wij de ondernemers in het MKB, monumentbezitters en agrarische bedrijven. Al tien jaar wordt gezegd dat deze groepen aparte behandeling verdienen, onderzoek volgt op onderzoek, maar concrete maatregelen schieten tekort. Het bleek de afgelopen jaren niet mogelijk adequate generieke maatregelen te ontwikkelen. Een volgend nieuw onderzoek is niet gewenst. Er is nu een tackleteam nodig met verregaand mandaat en budget, dat maatwerk levert.

Daarnaast zijn er de complexe situaties. Daarbij gaat het vaak om huizen waar schade of versterking speelt, maar waar daarnaast ook andere problematiek een oplossing in de weg staat. Bij de Commissie Bijzondere Situaties, bij het Interventieteam, en bij bijzondere afdelingen van het IMG en de NCG is daarvoor nu aandacht. Doel daarbij is dat de problemen van deze inwoners worden opgelost. Maar het oplossen van de problemen met het huis is niet in alle gevallen voldoende. Wij willen dat die zorg - na het royaal oplossen van de problemen - niet ophoudt, maar voortgezet wordt. Soms zijn andere interventies nodig, dan de interventies die zich tot het huis beperken.

Een andere groep die extra belast uit de gaswinningsproblematiek komt zijn de jongeren. Veel kinderen zijn opgegroeid onder de continue dreigingen van bevingen, met ouders die onvoldoende aandacht aan de opvoeding konden geven, en met voortdurende stress in de sociale omgeving. De jeugd moet met een apart programma perspectief worden geboden, waarbij er decennialang wordt geïnvesteerd in bestaande structuren zoals basisscholen, sport- en muziekverenigingen en initiatieven.

Onder perspectief verstaan we ook een goede gezondheid. De gezondheid van Groningers heeft de afgelopen jaren sterk te lijden gehad onder de gaswinning, zo blijkt keer op keer uit onderzoek. Verruim financiering voor huisartsen, praktijkondersteuners en psychologen in het gebied, zodat die diensten niet beperkt worden door regels van commerciële verzekeraars en goede zorg voor iedereen in Groningen bereikbaar wordt.

De aanbevelingen

1 Tweede Kamer

Tweede Kamerleden dienen het publieke belang, en niet het coalitiebelang. Zij zijn volksvertegenwoordiger, geen partijvertegenwoordiger.

Het valt ons op dat de PEAG in haar rapport op meerdere plaatsen er gewag van maakt dat de Tweede Kamer onjuist of onvolledig geïnformeerd was, en daardoor niet adequaat haar taak kon uitoefenen. Dat klopt. Daarbij gaat het echter over zaken als leveringszekerheid en informatie vanuit het gasgebouw. Het gaat om de besluitvorming over gaswinning, het gaat om de besluitvorming over ondergronds. Wat er ondertussen bovengronds in Groningen gebeurde, de crisis in *slow motion*, kon de Tweede Kamer echter niet zijn ontgaan. Toch greep de Tweede Kamer ook hier niet adequaat in. De belangrijkste oorzaak was het coalitiestemgedrag.

Tijdens Rutte II was Henk Kamp (VVD) de eerstverantwoordelijk minister. Op cruciale momenten stemde de coalitiepartner PvdA steeds met de VVD mee. Hierdoor is in deze periode niets gedaan met het advies van het SodM van 28 januari 2013, bleef de gaswinning steeds hoger dan nodig - met alle rampzalige gevolgen - en bleef de schadeafhandeling in handen van NAM en CVW, waarbij lapmiddel op lapmiddel volgde. Na elk bezoek aan de Tweede Kamer keerden de Groningers moedelozer terug naar huis: meelevende woorden in de kamer, maar als het op stemmingen aankwam kreeg de coalitie toch altijd haar zin.

Tijdens Rutte III was Eric Wiebes (VVD) de eerstverantwoordelijk minister. Hier gebeurde hetzelfde. CDA, CU en D66 steunden de minister op essentiële momenten, ook toen hij – ondanks de luide oproep van iedereen in Groningen *doe het niet!* – de pauzeknop indrukte voor de versterkingsoperatie.

De Tweede Kamer liet steeds het coalitiebelang zwaarder wegen dan de belangen van de Groningers. Inmiddels gaan Groningers niet meer met de bus naar Den Haag om Tweede Kamervergaderingen over de mijnbouw bij te wonen: ze weten dat het zinloos is.

2 Minister-president

De minister-president neemt zijn verantwoordelijkheid.

Een memorabel moment in de openbare verhooren was het verhoor van de premier Mark Rutte op 13 oktober 2022. Hij verklaarde daarin dat voor hem pas in 2018 de volle omvang van de problematiek helder werd, naar aanleiding van een interview met Jan de Jong: "de grote maatschappelijke discussie heb ik pas echt waargenomen in '18. Die was er ook in '14, absoluut, maar die was er in zijn heftigheid pas in '18. En dat was omdat Jan de Jong daar een indringend interview over geeft en ook een paar heel grote verwijten maakt, die denk ik niet terecht waren, maar wel heel stevig."

Deze uitspraak was opvallend, temeer hij eerder, op 6 maart 2017 bij het talkshowprogramma Pauw en Jinek, al op niet mis te verstane wijze was geconfronteerd met boze Groningers. Tijdens die show geeft hij in het gesprek meermalen aan dat het “verschrikkelijk” is wat de Groningers overkomt. Op 16 juni 2017 bezocht hij vervolgens Groningen en ook toen werd hem indringend duidelijk gemaakt hoe ernstig de situatie was.

In het najaar van 2017 deed de minister-president enkele malen openbare uitspraken over het (op dat moment ontbrekende) schadeprotocol. Dat waren pertinent onjuiste uitspraken, waarvoor hij dan later ook enkele malen excuses aanbood. Ook op 14 januari 2018 in Buitenhof verontschuldigt hij zich; zeggend dat hij de afgelopen jaren te weinig oog had voor de veiligheid van Groningers in het aardbevingsgebied.

Op 4 juni 2019 bood hij in de Tweede Kamer de Groningers officiële excuses aan, zelfs in drievoud voor de ‘*crisis in slow motion*’ en wel voor (1) het feit dat veiligheid lange tijd geen rol heeft gespeeld; (2) dat het dossier vanaf het begin volstrekt is onderschat; en (3) voor het feit dat het streven naar juridische precisie ten koste is gegaan van de voortvarendheid. Hij liet deze excuses echter niet volgen door daden: de juridificering is sindsdien alleen maar toegenomen.

Het laatste memorabele moment van de minister-president was de reactie op het rapport van de PEAG op 24 februari 2023. Hij vermeed elke inhoudelijk reactie, benadrukte dat hij *de bijna 2000 pagina’s* eerst moest lezen, en vroeg ten overvloede ‘begrip van de Groningers’ daarvoor.

Alles overziend is het opvallend hoe weinig inhoudelijke kennis en belangstelling de minister-president ooit ter zake heeft gehad. Alleen verontschuldigen heeft hij aan Groningen gewijd. Geen enkel initiatief heeft hij genomen om de situatie in Groningen te verbeteren. Daar staat tegenover dat hij voortdurend herhaalt alle verantwoordelijkheid te nemen. Bij woorden horen daden. Tot heden heeft hij daden nagelaten. Nu rest de minister-president verantwoordelijkheid te nemen.

Bijlage

Toelichting schade

Met ons voorstel voor de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden wordt bereikt:

- *geen causaliteitsonderzoek huizen boven het Groningenveld en de gasopslagen Norg en Grijpskerk*
- *een soepeler causaliteitsonderzoek in het bredere gebied van het Panel van deskundigen, en daar ook keuze voor 5.000 euro forfaitair*
- *meer gelijkheid*
- *kortere afhandelingstermijnen*
- *Grijpskerk wordt fair behandeld*
- *bij geschillen kan er gekozen worden voor inschakeling van de arbiter*

Ons voorstel voor schadevergoeding voor de huizen boven het gasveld en de opslagen is overigens geen vrijbrief. Het wettelijk bewijsvermoeden gaat over fysieke schade *die naar haar aard schade als gevolg van bodembeweging door de gaswinning zou kunnen zijn* (artikel 6: 177a BW). Als bijvoorbeeld een tractor een muur aanrijdt ontstaat een ander schadebeeld. Dat wordt niet vergoed.

Het grote voordeel voor Groningers in dat gebied is dat zij af zijn van veel gedoe: geen zienswijze, geen bezwaar, geen beroep. Zeker geen hoger beroep. Niet langer procedures waarbij de inwoners het IMG (de overheid) tegenover zich vindt. Nee, de schade wordt integraal vergoed. Ook vergemakkelijkt het de interne procedure bij het IMG. Zonder het zware causaliteitsonderzoek in het proces gaat het individuele schadeproces zeer veel sneller. Daardoor kan de gemiddelde wachttijd, die nu 266 dagen is, omlaag tot onder de nagestreefde 182 dagen.

Het IMG hoeft niet veel aan te passen. De praktische werkwijze bij schadeopname door het IMG kan dezelfde blijven: alle schades ter plekke inventariseren, fotograferen, beschrijven, en invoeren in het systeem, en met het calculatiemodel de schadevergoeding berekenen. Wat vervalt voor huizen boven het gasveld en de opslagen is de vaststelling van de oorzaak per schade.

Het inschatten wat ons voorstel betekent voor het totale schadebedrag is erg moeilijk. Wat daarbij ook speelt is dat veel Groningers hun schade nog niet gemeld hebben. Sommigen wachten tot de seismische activiteit echt afgenomen is, en willen dan al hun schades in een keer melden. Anderen willen nu wel melden, maar zien op tegen al het gedoe, of zijn bang ook een juridische strijd tegen het IMG te moeten voeren – net zoals hun buurman. Zelfs in de kern van het gebied worden niet alle schades bij het IMG gemeld. Van de 27.234 adressen in de versterkingsoperatie is op meer dan 17.000 adressen, volgens opgave van het IMG, nog nooit schade gemeld.

Wij schatten in dat door deze maatregel (alle huizen boven het veld en de opslagen zonder causaliteit) er de komende twee jaren jaarlijks ongeveer 100 miljoen extra wordt vergoed. Een bedrag dat in de loop der jaren zal dalen. Daar staat tegenover dat er in de uitvoeringskosten flink bezuinigd kan worden. Zo'n 150 deskundigen voor het beoordelen van de causaliteit van de schades en zo'n 100 juristen zullen naar schatting niet meer nodig zijn. Dat bespaart gemakkelijk 30 miljoen per jaar aan uitvoeringskosten. Hierdoor verbetert ook de efficiency aanzienlijk. Kost het vergoeden van 1 euro fysieke schade nu nog 74 cent, met deze maatregelen wordt dat 40 à 50 cent.

Zoals gezegd verwachten wij ook met deze maatregel dat het aantal bezwaren en beroepen flink zal afnemen. Voor de resterende geschillen stellen wij voor de Arbiter Bodembeweging weer in ere te herstellen. Van 2016 tot 2019 heeft deze naar tevredenheid van de Groningers, en zeer laagdrempelig, destijds disputen geslecht tussen gedupeerden en de NAM. Op vergelijkbare wijze kan ook in de huidige context een geschilbeslechting ingericht worden.

Het IMG heeft zelf op 23 maart 2023 een aantal maatregelen voorgesteld, maar liefst 21 stuks, om de schadeafhandeling 'milder, menselijker en makkelijker' te maken. Dit pakket bevat een aantal waardevolle suggesties en oplossingsrichtingen. Maar met het geheel is er een groot risico op een nieuw lappendeken van nieuwe regelingen. Forfaitaire bedragen worden aan de ene Groninger wel uitgekeerd, aan de andere niet. Bij tal van de gesuggereerde oplossingen gaan er weer nieuwe verschillen tussen de Groningers ontstaan. Daarom waarschuwen wij voor dit pakket. Er zijn al te veel regelingen, het is al veel te complex. Onze insteek is: hou het eenvoudig en hou het rechtvaardig, creëer geen nieuwe verschillen.

Toelichting versterking

Met ons voorstel wordt budgettaire ruimte gecreëerd voor beter of meer:

- *dezelfde vierkante meter komen terug, in plaats van dezelfde kubieke meter (zoals nu, waardoor huizen hoger en smaller worden teruggebouwd)*
- *een bouwbegeleider voor de bewoner*
- *geen aanvullende hypotheek*
- *gelijke behandeling huurders*
- *ruimtelijke kwaliteit (zoals dorpsgezichten)*
- *duurzamere oplossingen per huis*

Vanzelfsprekend moet er gevoel voor urgentie zijn in de organisatie, het proces en de aanpak. Belangrijk is daarbij dat de NCG zich aan de gemaakte afspraken houdt en de bewoner inzicht in het proces geeft door goede communicatie.